

AMOEBBA

Orgaan van de

Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie

27ste jaargang no. 9, December 1951

Vogelleven van de Beer III

Negen paar Dwergsterns hebben zich nu op de kleine schelpenvlakte gevestigd, waarvan er zeven een twee- en twee een drie-legsel te bebroeden hebben. De nesten liggen op een afstand van vier tot tien meter uit elkaar. Als je dit vergelijkt met de Visdieven en Grote Sterns, die veel dichter op elkaar broeden, vraag je je af of je hier wel van een kolonie mag spreken. Temeer daar je Dwergsterns ook wel helemaal solitair ziet broeden, dat wil dus zeggen helemaal alleen. Toch geloof ik, dat het in dit geval wel gerechtvaardigd is. Want je ziet ze toch met elkaar indringers, als Zilvermeeuwen en Kiekendieven, uit hun gezamenlijke broedterrein verjagen. Ook zie je ze, vooral in 't begin van de broedtijd, plotseling allemaal op de wieken gaan om voor enkele minuten alles, wat er aan vliegkunst in hen is, ten beste te geven. Sociaal vliegen noemen we dat. Een prachtgezicht, zo'n troepje blinkende sterns, tegen de blauwe lucht omhoog cirkelend. Dan, onverwachts altijd, komen ze weer omlaag gezeild en strijken ze weer allemaal op hun eigen territorium neer. Er heerst dan weer gelijk de oude hokjessfeer, oftewel het territorium verdedigen, wat ze voor een ogenblik prijs gegeven hadden.

De broedende vogels worden zo nu en dan door hun partners met visjes gevoerd. Plotseling leeft zo'n broedende vogel, die vaak een beetje zit te dutten, helemaal op. En even later hangt er met veel geklapwiek een sterntje boven het nest, het visje wordt overgegeven en vaak zonder de grond aan te raken gaat de visbrenger er weer vandoor. Soms wordt er wel vijf keer in een kwartier gevoerd en dan duurt het weer uren eer er weer vis aangebracht wordt. Waarschijnlijk zal dit wel afhangen van het gunstig tij om te vissen.

Vrij geregeld lossen mannetje en wijfje elkaar af bij het broeden. Soms gaat dit met voeren gepaard en moet het visje dienst doen om de „broeder”, die nog vast zit, van het nest te lokken. Vaak ook krijg je de indruk, dat er een het broeden al lang zat is en dan is er maar een glimp of een kik van de ander nodig om op te vliegen. Vlug verdwijnt hij dan naar het viswater of naar het strand, om daar aan de waterkant uitgebreid toilet te maken.

De nieuw aangekomene is vlakbij het nest neergestreken, kijkt even rond en loopt dan naar het nestkuiltje. Hij staat nu boven de eieren en verrolt ze wat met z'n snavel. Dan zet hij z'n buikveren uit en zakt langzaam door z'n poten, op de eieren. Hij verzit nog een paar keer en dan worden de poten, die nu nog naast het lichaam stonden, naar achteren gebracht. Hierbij rust de vogel op de borst en de poten trappelen dan gelijk zand en schelpengruis uit het nest. Dit kan enkele malen herhaald worden, waardoor de nestkuil gehandhaafd blijft.

Zonder deze instincthandeling zouden de meeste nesten snel volstuiven en ook de eieren zouden onder 't zand kunnen raken.

Deze hele ceremonie bij het op de eieren gaan zitten, vinden we terug bij tal van vogels. Het is dan ook beslist de moeite waard om er even langer bij stil te staan.

Meestal is het bij aangeboren gedrag of instincthandelingen zo, dat ze min of meer „domweg” worden uitgevoerd. Waarmee ik dan bedoel, dat het dier, dat een bepaald gedrag vertoont, geen inzicht heeft in het resultaat van dat gedrag. Instinctief gedrag is dus nooit doelbewust.

Stuifduinen op de Beer

Jan Rooth

Nu is juist het mooie, dat instincthandelingen wel doelmatig zijn. Ze hebben een grote biologische betekenis, ze vergroten de mogelijkheden tot het voortbestaan van de soort en van de individuen.

Maar genoeg theorie nu, we zullen tot de praktijk terugkeren. Dat keren van de eieren met de snavel, dat we gedurende de hele broedperiode kunnen zien, schijnt noodzakelijk te zijn voor de goede ontwikkeling van het embryo. Ze doen het ook in de eierbroedmachines. Door de eieren van een nest, wat je regelmatig kunt controleren, te merken, kun je vaststellen, dat ze regelmatig gekeerd worden. Tijdens een werkkamp op Terschelling hebben we dit met Scholekster- en meeuwe-eieren gedaan en we kregen na een periode van twee weken een regelmatige verdeling van de verschillende liggingsmogelijkheden. Dank zij deze aangeboren handeling is een goede ontwikkeling dus verzekerd.

Het uitzetten van de buikveren en het schikken, als de vogel al op de eieren zit, zorgen ervoor, dat de eieren in nauw contact komen met de kale broedplekken. Vrijwel iedere vogel heeft in de broedtijd van die broedplekken. Het contact met de huid, die rijk aan bloedvaten is, bewerkstelligt een continue warmtetoevoer, wat ook de ontwikkeling ten goede komt. De uitzette veren vormen een prachtige isolatie, zodat er weinig warmte verloren gaat.

Op 't nest, vlak voor onze schuilhut, is nu al twee weken gebroed en nieuwsgierig bekijken we de eieren of er al enig levensteken te zien is. Maar we zijn natuurlijk nog te vroeg. De volgende dag inspecteren we de beide

eieren in de hand en dan horen we in één ervan een heel zacht gepiep. En nu, vlak bij het oor gehouden, is het duidelijker. Nu is dus het ei met, ook voor ons waarneembaar, leven gevuld. Ook 't andere ei wordt beluisterd, dat levert echter nog niets op. Het zal wel het laatst gelegd zijn van de twee. De dag daarop zijn de eieren nog helemaal gaaf. Er is nog geen enkel barstje wat er op wijst, dat ze binnen aan 't werk zijn om er uit te komen. Wel worden er nu al hele gesprekken tussen die twee gehouden. 'k Heb het maar omzeild, want moet je nu nog van eieren of al van jongen spreken? De oude vogels geven ons al antwoord op deze vraag! Als we goed opletten, dan zien we dat de eieren, nu de jongen piepen en nu ook de eerste barstjes verschijnen, niet meer gekeerd worden. Ze worden dus al als jonge vogels beschouwd.

Het valt op, dat aangepikte eieren bijna steeds met de opening naar boven liggen. Soms zien we een heel spoor van barstjes van de onderkant van het ei naar de bovenkant lopen, en hier wordt dan het ei met behulp van de eitand opengepikt.

Als het jong dus niet met de snavel bovenaan ligt, draait het net zolang tot de gewenste ligging bereikt is, om dan definitief aan de slag te gaan. Ook voor dit gedrag kunnen we wel een verklaring bedenken, dat het doelmatig is.

Immers, vanaf het ogenblik dat het ei aangepikt is tot het moment dat het jong zich helemaal uit het ei bevrijd heeft, ligt een periode van zware arbeid. Dat weet iedereen wel, die eens naar het uitkomen heeft zitten kijken. Als na een langdurige periode van pikken de eerste opening gemaakt is, treedt er meestal een rust op. Even later wordt er weer kort maar hevig gewerkt en er is weer een stukje van de eischaal opengebroken.

Wat een energie moet dit kosten! Door de grotere opening kunnen we het

Scholekster

kuiken dan ook duidelijk zien hijgen. Het grote voordeel dat het aan de bovenkant begint is nu, dat er een goede luchtventilatie mogelijk is, waardoor het beest weer snel over z'n vermoeidheid heen is. Dat zo'n goede luchtvoorziening van groot belang is, begrijp je wel als je weet, dat het uren, ja, zelfs wel langer dan een dag kan duren, eer het kuiken helemaal uitgekomen is.

Van het voorjaar heb ik nog een vlot legsel van een Scholekster gezien. In één dag kwamen alle vier eieren uit.

Na een laatste, hevige krachtsinspanning rolt het jong er dan uit. Het ziet er dan nog verpieterd uit omdat het nog helemaal nat is. Een uurtje zonneschijn maakt er echter een mooi donsjong van. Bij die jonge Scholeksters heb ik me weer eens goed het begrip nestvlieders gerealiseerd, wat je op school altijd leert. Nauwelijks zijn ze opgedroogd of ze beginnen zich al te interesseren voor wat er buiten het nest te zien is. Op de, naar verhouding, te grote en grove poten scharrelen ze dan wat onwennig rond. Maar na een poosje loopt zo'n jonge Scholekster al als een Kievit. Ook weten ze zich nu al meesterlijk te verstoppen en te drukken wanneer de ouden alarmeren.

Er is nu een drukke tijd aangebroken voor al die Sterns, Kluten, Scholeksters en al die andere vogels, die zich op de Beer gevestigd hebben. Het is een volledig continu-bedrijf om zo'n troepje jongen bij elkaar te houden en de steeds hongerige magen te vullen!

Ook de jonge Dwergsterns zijn aan de wandel gegaan en we kunnen nu onze schuilhut wel inpakken. We gaan nog even aan de Zuidpunt kijken. Ja, hoor, daar ligt weer, zoals vrijwel iedere dag bij laag water, een veertigtal robben. Ze liggen er lekker in het middagzonnetje te bakken, met het schijnbaar enige doel om zich nu en dan eens te kunnen omwentelen!

Met ons bezoek aan deze levensgenieters-bij-uitstek nemen we voorlopig weer afscheid van de onvolprezen Beer.

Jan Rooth